

העולם על פי זיגי

זיגי

■ ים המאירי

זיגי בן-חיים הוא

אחד האמנים הישראלים המצליחים ביותר בניו-יורק. הוא חי ויוצר בסוהו עוד מהזמן שאפילו האמנים לא הגיעו לרובע, פסל חוצות שלו ניצב בעבר בסמוך לאו"ם, והגוגנהיים רכש כבר שלוש עבודות שלו. בשבוע שעבר נפתחה תערוכה חדשה של עבודותיו בגלריה סטקס בצ'לסי

[אחת הקבוצות ליד הפסל של גולדה מאיר]

עבודה גדולה, שניצבת על השולחן בסטודיו. הוא משלב בה סמלים של חיל האוויר ושל נאס"א, עם אלמנטים אישיים שלו וסמלים לאומיים ואחרים. למשל, בן-חיים צייר שבעה כוכבים כמספר האסטרונומים הנספים כשהכוכב האמצעי הוא בעצם מגן-דוד, קטעי עיתונות, וכן דפוס ג'יבריש כפי שמופיע במחשב, אלמנט שהוא מוסיף לכל עבודותיו האחרונות. "כתב הג'יבריש מסמל את התקופה שלנו. זה משהו שלא היה בעבר ושלא יחזור על עצמו בעתיד, אני מתאר לעצמי. העבודה שלי מתעסקת בעקבות של תרבות. עזיבה של הבית והסתכלות אחורה בזווית רחבה יותר. באתי מרקע מזרחי, החלפתי תרבויות גם כשהגעתי לישראל וגם כשהגעתי לאמריקה. ההורים שבאו מעיראק היו צריכים לאמץ תרבות אחרת, לא כמו היום, שהכל פחות או יותר אותו דבר ומתלבשים אותו דבר בכל מקום. הם לא

התאמים שם דברים על השולחן, הכל התממש והפך לאמיתי. חשתי צורך פנימי לצייר באופן יותר ריאליסטי ולייצג את המציאות. נאס"א הרגישו בכך לדעתי כשפנו אלי".

בסטודיו שלו ניתן לראות עבודות מתקופות קודמות, עליהן הוא עובד בימים אלה עם מוטי עומר, מנהל מוזיאון תל-אביב, כדי לבחור מהן לתערוכה הגדולה שלו שתתקיים שם בקרוב, ולצידן עבודות עכשוויות, שהוא מכין עבור נאס"א וחיל האוויר הישראלי. על ריבועי האלומיניום, הוא מצייר סמלים וקודים שקשורים למעבורת קולומביה, כמו למשל דף מהיומן של אילן רמון, יצוגים שונים של האסטרונוטים דוגמת צבעי הזיהוי שלהם בתוך המעבורת, ייצוג של המדע בדמות אלברט איינשטיין רוכב על אופניים, ועוד. חיל האוויר, שמקדיש גם הוא חדר למעבורת קולומביה, הזמין מבן-חיים

חיים על השתלשלות העניינים שהובילו אותו לנאס"א, או ליתר דיוק את אנשי נאס"א אליו. הגרמנים, הוא אומר, "עוקבים אחרי אמנים בכל העולם ומידי שנה מומינים כ-16 אמנים מכל התחומים: מוזיקה, ציור, פיסול, צילום, קולנוע ועוד. נתנו לי דירה, סטודיו לציור ושכר חודשי, כדי שאשהה בברלין שלושה חודשים ואצור. המטרה היא מפגש בין תרבויות שונות. ציירתי 90 רישומים, שדרכם 'סיפרתי' את היומן האישי שלי בברלין. יצרתי גם כמה עבודות מהסוג החדש שאני עושה, ציור על ריבועי אלומיניום. כשחזרתי, אנשי נאס"א קיבלו צילומים של העבודות האלה והן עוררו את סקרנותם. הם נפגשו איתי מספר פעמים, שאלו שאלות וביקשו הסברים לגבי המחשבות והנושאים שמאחורי העבודות. מההתעניינות שלהם הבנתי שהם שוקלים להזמין אצלי עבודה". ההזמנה אכן הגיעה, קודם באי-מייל ואחר כך בטלפון. "הם אמרו לי שלדעתם אני יכול וראוי ליצור עבודה שתהיה מחוזה למעבורת החלל קולומביה. לא קישרו ביני לבין אילן רמון בהתחלה. כשהקשר הישראלי התברר זה נעשה יותר עוצמתי".

זיגי בן-חיים הצליח להגשים את חלומם של עשרות אמנים ישראלים: כמות התערוכות בהן הוא מציג את עבודותיו, הן בניו-יורק והן מחוצה לה, והיקף הפעילות האמנותית שלו מרשימים על פי כל קנה מידה מוכר. בשבוע שעבר נפתחה תערוכה של יצירות חדשות שלו, תחת השם "אינדסטריאל בארוק", בגלריה "סטקס" בצ'לסי, ובשנה הבאה תוצג תערוכה רטרוספקטיבית של עבודותיו במוזיאון תל-אביב. בן-חיים מציג פסלי חוצות במקומות מרכזיים בישראל ובניו-יורק, הוא זכה בפרסים ואותות כבוד רבים ונמצא בקשרים קרובים עם מנהלי מוזיאונים, שגרירים ובעלי שם בעולם האמנות. המחלקה המיוחדת לאמנות של סוכנות החלל נאס"א מגלה עניין בעבודותיו מזה מספר שנים והזמינה ממנו פסל, שעל הכנתו שוקד בן-חיים בימים אלה, ובעקבותיה זכה לפנייה גם מחיל האוויר הישראלי. בלופט רחב היירים שלו בסוהו, הוא מקבל הזמנות לפסלים ועבודות ללא הפוגה.

זיגי, ששמו האמיתי הוא אמנון בן-חיים, נולד בבגדאד ב-1945. הוא נמוך קומה ומוחה על פי סימן ההיכר שלו: גבות עיניים עבותות ופרועות ושפם תואם שופע. אמן מוכר וידוע, בן-חיים הציג את עבודותיו בעשרות תערוכות יחיד חשובות והשתתף ביותר מ-150 תערוכות קבוצתיות ברחבי העולם. בין השאר הציג תערוכות יחיד במוזיאון ישראל בירושלים (1984), במוזיאון היהודי בניו-יורק (1987), במוזיאון האמנות של אוניברסיטת קורנל (1989), במוזיאון לאמנות של לאס וגאס (1999), במוזיאון חיפה (2000) ואף בביתו של שגריר גרמניה בווינגטון (2005). ב-2004 הזמין אותי משרד התרבות הגרמני לבוא לשלושה חודשים לברלין, מספר בן-

יותר ריאליסטי

בשלושים שנות הקריירה שלו יצר בן-חיים פסלים סביבתיים רבים לצד רישומים, ציורים ותבליטים. בשנים האחרונות יצר אופן תצוגה חדש, שמשלב בין כולם בטכניקה מעורבת: הוא מצייר בשמן ציורים פיגורטיביים ואבסטרקט על גבי ריבועי אלומיניום קטנים. אחר-כך הוא מרכיב את הריבועים האלה לציור נושאי גדול, ומשאיר בו רצועות חשופות של בר ציור שמורבק על ריבועי האלומיניום. אחת העבודות האלה, אותה יצר בן-חיים זמן קצר לפני הפיגוע במגדלי התאומים, נרכשה על-ידי מוזיאון גוגנהיים בניו-יורק. זו העבודה השלישית שהגוגנהיים רכש ממנו.

"אסון התאומים שינה משהו בתפיסה של העבודה שלי" הוא אומר. "לפני כן עבדתי באופן יותר אבסטרקטי ועכשיו זה ריאליסטי. המלחמה הקרה שהייתה לפני כן הייתה מופשטת יותר, אולי כי האיום היה משהו עמום ולא ברור. אסון

**"אצלי הכל מונו:
כלב אחד, ילד
אחד, אישה אחת
ואלוהים אחד"**

זיגי (מימין) עם ציפי בן חיים (משמאל) עם בני הזוג האמנים כריסטו וז'אן קלוד

הבינו בתרבות ולא היה להם מושג כמוזיקה ובספרות, מאחר שאלה לא היו דברים שהיה מותר להם להתעסק בהם בעיראק. צבע הטורקוז, שאני משתמש בו הרבה, מייצג לפי תרבות מסוימת עין הרע. יש כאלה שחושבים שזה מגן מעין הרע ויש כאלה שחושבים שזה מביא אותה. הצבע והמשמעות שלו נוצרו בעקבות מכרה ומקדש של נחושת שחולל בסיני. האמונה הופצה על ידי שבטים נודדים. במשפחתי העיראקית לא הכניסו את הצבע הזה הביתה. כשהגעתי למערב הייתה לו משמעות תרבותית אחרת דווקא, באסוציאציה לפסלי ברונזה וצבע הברונזה כשהיא מתיישנת. מעניין אותי המפגש הזה בין מזרח למערב. אני אוהב להשתמש בו בעבודתי."

מבגדאד לניו-יורק

לישראל הגיע בן-חיים עם משפחתו בשנת 1951. "ברחנו מעיראק שנה קודם לכן, נמלטנו באישון ליל, במנהרה שנחפרה מבעוד מועד מתחת לחומה", הוא מספר. "התחפשנו לעולי רגל שיעים. נסענו באוטובוס מלא שיעים, שהיו הורגים אותנו אילו ידעו שאנחנו יהודים. היחיד שידע היה הנהג, שקיבל הרבה כסף כדי להבריח אותנו. עברנו דרך איראן, בה שהינו עד שהגענו לישראל. המשפחה התיישבה ברמת-גן. בצבא שירת בן-חיים בסיירת שקד. ב-1966 השתחרר מצה"ל והחל ללמוד במכון "אבני". את הלימודים מימן ממילגה שקיבל מ"קרן אמריקה-ישראל", שסייעה לו מאוחר יותר, ב-1971, להגיע לקליפורניה כדי ללמוד ציור. ב-1974 סיים את לימודי המאסטר בציור באוניברסיטת סן-פרנסיסקו. שנה אחר-כך הגיע לניו-יורק, ישר לרובע סוהו, שם הוא מתגורר ומצייר גם היום, בלופט גבוה ורחב ידיים.

הפריצה הגדולה של בן-חיים אירעה באמצע שנות השמונים: ב-1983 הוא הציג באחד האיים של הנהר המזרחי בניו-יורק תערוכה שכללה חמישה פסלי ענק, לשנה שלמה. העיתון "ניו-יורק טיימס" הקדיש לו אז כתבה נרחבת ופרסם צילום של אחד הפסלים שלו. ב-1985 השתתף ב"תצוגה נוסעת", תערוכה יוקרתית במוזיאון סמיתסוניאן, שבה השתתפו אמנים וזרים שחיים ועובדים באמריקה. ב-1984 קיבל בן-חיים מענק יוקרתי מקרן לאמנים יוצרים של ממשלת ארה"ב. הסכום, 15 אלף דולר, היה הגבוה ביותר שניתן באותם ימים. בין הישגיו הניו-יורקיים של בן-חיים נכלל גם פסל גרול שעשה בחומנת חזירייה ושהוצב למשך שנה בכיכר האמרשולד, לא הרחק מהכניסה לבניין האו"ם.

למה החלטת לגור בניו-יורק?

"זה לא היה מחושב. אחרי סיום הלימודים הזמינו אותי להציג כאן ונשארתי. אני קשור לארץ ומציג הרבה בארץ, בנובמבר השנה רכש ממני מוזיאון תל אביב פסל לגן הפסלים. יש לי גלריה שם שמציגה את עבודותי, גלריה שלוש, כמו שיש לי גלריה כאן. הארץ מאוד חשובה לי והיא תמיד תמיד איתי". בפסל חוצות שהציב ב-1984 במוזיאון ישראל בירושלים, יצר בן-חיים שורשי ברזל צבעוניים דמויי אדם כמעט, מוצבים הפוכים, נטועים באוויר במקום באדמה. "השורשים שלך הם לא באדמה, הם בראש."

הם מכוונים אותך ומובילים אותך ומשפיעים עליך בכל מקום שאתה נמצא בו. מרק טווין אמר פעם, 'צפרדע לא יודעת שהיא בביצה, עד שהיא מתרחקת מהביצה'. קשה לעבוד מתוך הקלות שאתה נמצא בה. כשמתרחקים, דברים מתבהרים".

איך אתה מסביר את ההצלחה הגדולה שלך כאן?

"אפשר להתרכב בכל מיני דברים, אבל בעיקרון חשוב להתקדם הלאה, לא להיתקע, לרחוף ולהילחם. הנה עכשיו גמרתי את התערוכה ואני בכר הבא. אמריקה תרמה הרבה, ההתרחקות מהמקור. רציתי לגור בניו-יורק כי זה אתגר להיות בינלאומי. הגעתי לניו-יורק לבר, פשוט כי יכולתי ליצור ולהתקדם כאן. מבחינה פרקטית, כשאתה בניו-יורק, קורים דברים שלא יכולים לקרות במקומות אחרים."

חלוץ בסוהו

בשנות השבעים הגיע בן-חיים לסוהו כשהייתה כולה עדיין איזור תעשייה גדול, בתקופה שהאמנים רק החלו להתגורר בה. "כשרק הגעתי לסוהו, כל הבניינים היו מפעלים. רק אמנים הורשו לגור פה. היו בסביבה פועלים ואמנים בלבד. בשעה שמונה בערב כבר לא היה אור, ובשביל ללכת לסופרמרקט לקנות חלב ולחם היה צריך ללכת עד הווילאג'. פעם נחתתי בשמונה וחצי בג'יי.אף.קיי ולקחתי מונית לסוהו. הנהג אמר לי, 'אם אתה רוצה לשרוד אותי, לא צריך לנסוע כל הדרך לדאונטאון'. זה היה איזור תעשייה בלי שום זיקה לחיים נורמליים."

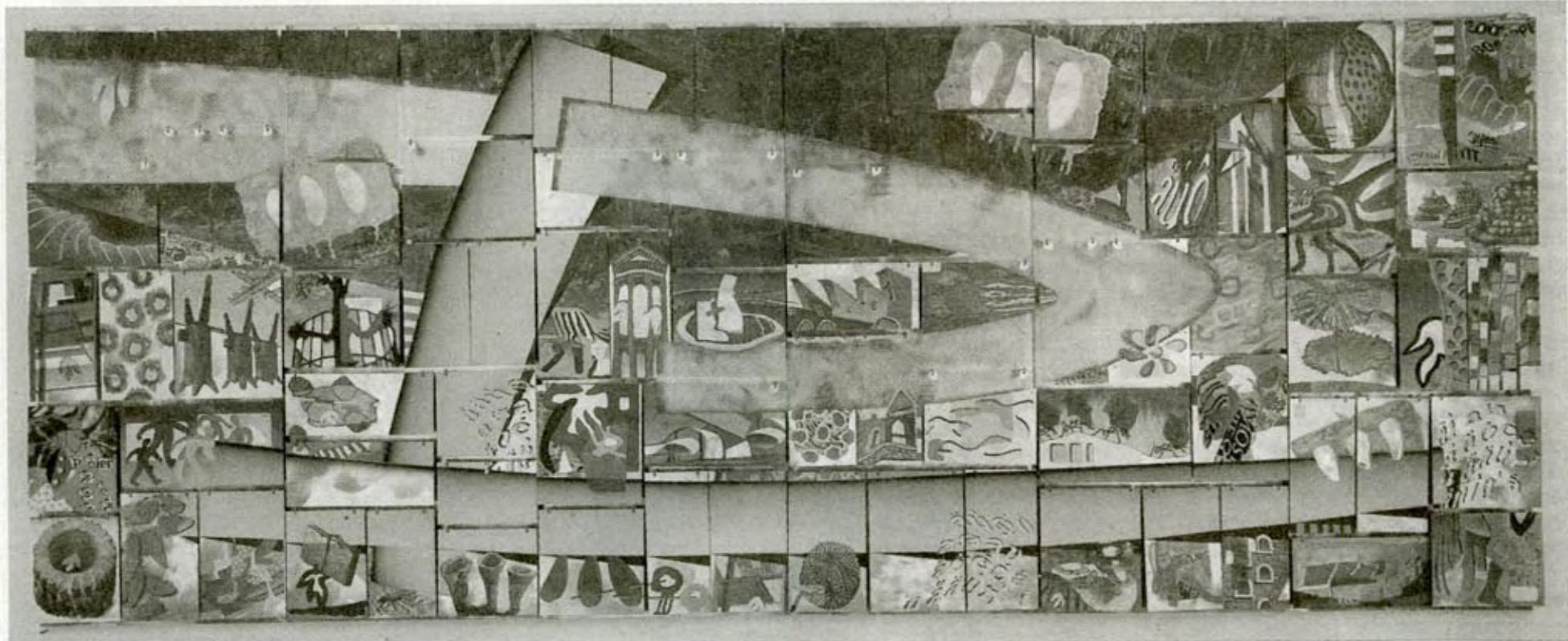
"השורשים שלך הם לא באדמה, הם בראש. הם מכוונים אותך ומובילים אותך ומשפיעים עליך בכל מקום שאתה נמצא בו. מרק טווין אמר פעם, 'צפרדע לא יודעת שהיא בביצה, עד שהיא מתרחקת מהביצה'. קשה לעבוד מתוך הקלות שאתה נמצא בה. כשמתרחקים, דברים מתבהרים"

הדרישה לתת את המבנים התעשייתיים לאמנות באה מהאמנים עצמם ולא מהשילטון. כשהאמנים הגיעו היו כאן מסיבות פרועות, הרבה אלכוהול, פחות סמים כי לא היה כסף, האל.אס.רי של שנות ה-70, ששלט בקליפורניה בה למדתי, לא התאים לניו-יורקים, שלא היה להם זמן להיות ממושכות מדי. לפחות זאת התיאוריה האישית שלי".

את אשתו, ציפי, פגש בן-חיים בשנות השמונים, כשעבדה על המאסטר שלה בספרות ועיתונאות באוניברסיטת קולומביה. לזוג בן בן עשרים, יורי, שלומד כתיבה, תיאטרון וקולנוע בקולג' באפ סטייט ניו-יורק, וכלב אחד: "אצלי הכל מונג", הוא אומר, "כלב אחד, ילד אחד, אישה אחת ואלוהים אחד".

ביום שבת אחרי הצהריים הגלריות בצ'לסי מלאות מבקרים המנסים גם לספוג כמה קרני שמש וגם להערים אל קרבם מעט אמנות עכשווית. התערוכה של בן-חיים, "ברוק תעשייתי", בגלריה סטקס ברחוב 25 בצ'לסי, מכילה יצירות הבנויות קולאז' תלת-ממדי של אותם ריבועי אלומיניום היוצרים משטח דינמי, שמזכיר לעתים תכשיט מודרני ענק. הדימויים השונים שמצוירים על הריבועים עוסקים, לרוב באופן סוריאליסטי, בעקבות של טבע, כתב וסמלי תרבות. הסמלים מייצגים את עולם הטבע ונושאים סביבתיים לעומת עולם התרבות והתעשייה מעשי ידי אדם.

סטיבן סטקס, בעל הגלריה, נראה שבע רצון. בטח שהוא שבע רצון, מסביר בן חיים, "הוא מרוצה כי הוא מוכר".

Zigi Ben-Haim, Sizzling Habitats, 2007, Wire mesh, canvas, paper, alkylid paint, and hooks (on aluminum, 56 x 144 inches, Courtesy of Stux Gallery, New York)